

KERTINĖ
PARAŠTĖGedulo ir vilties dienos
paraštėje

1941 m. birželio įvykiai praėjo, bet tų įvykių žaidos padarytos mūsų tautai, niekuomet neužgis ir jos mus lydės ir įpareigos atiduoti Tėvynei Lietuvai ką privalome. Ant Tėvynės aukuro prie Nežinomo kareivio kapo Kaune buvo granitine iškalti žodžiai: REDDE QUOD DEBES. — „Atiduok ką privalai“.

Dar prieš Sovietų Sąjungos žlugimą mums, lietuviams, rašė kalinys kun. Juozas Kastytis Matulionis iš Sibiro Užbaikalėje, iš Čitos koncentracijos lagerių, kad kiekvienas birželis ne tik vasaros žiedų, žolynų, krikščionių švenčių mėnuo, bet ir kančios bei skausmo dienų prisiminimas.

1940 m. birželio mėnesį buvo užgesinta šventoji Laisvės aukuro ugnis, nutildytas Laisvės varpas, bet laisvės troškulyje liejasi gaivia arove, ir Lietuva mumyse gyva. 1941 m. birželio 14 d. prasidėjo baisus lietuvių tautos naikinimas: pirmoji Lietuvos žmonių deportacija į Sovietų Sąjungos negyvenamus plotus, net už spegratio, vergų darbas, baisiomis kančiomis, šaltumui, badui ir mirtinai. Visa Lietuva — kaimai, miestai ir miesteliai liūdėjo, kai Lietuvos taikiais heliais pradėjo važinėti svetimieji. Visa Lietuva raudavo, kai prasidėjo vežimai į Sibirą. Kryžiuotai karų metu išsivardavo šeimos ir pagrobavo vaikus, o šis Rytų kaimynas, atnešęs tariamą komunistinį rojų, sunkvežimiais ir geležinkelio stotis gabeno pačius geriausius žmones: ištisas šeimas, su raudančiais kūdikiais ir silpstantiais seneliais, grūdą ir gyvulinius vagonus ir vėžė nežinon. Per visą Lietuvą praskriejo žinia apie didelę visos tautos nelaimę, neteisybę, skausmą. Už

* Žodis, tartas Gedulo ir vilties dienos minėjime birželio 16 dieną Palaimintojo Jurgio Matulionio misionerijos koplyčioje, Lemont, Illinois.

Prelegentas kun. Kazimieras J. Ambrašas, SJ, okupuotoje Lietuvoje baigęs Vilniaus universitetą, įstojo į pagrindinio kunigų seminariją, buvo vyakupo Julijono Steponavičiaus slapta pašvestas kunigu — pirmasis šv. Mišias jis aukėjo savo kambarėlyje. Dirbęs misionieriaus darbu keliuose pasaulio kraštuose, dabar dirbąsios lietuvių Aukros vartų parapijoje, Montreal'je, Kanadoje.

ką ir kodėl? Niekas nežinojo. Įbauginti žmonės laukė dar baisesnių įvykių, dar skaudesnių žinių.

Dar iš Sibiro kančių kunigas Jonas Kastytis Matulionis kvietė viso pasaulio lietuvius visada su didele pagarba ir meile minėti brolius ir seseris, kurie tapo žiaurios naikinimo aukomis. Birželio 14-oji visada tebūna mūsų tėvynės Lietuvos visos mūsų tautos gedulo diena. Ją paminėkime kaip moko mūsų katalikiškoji tauta: meldžiamės už mirusius tremtinius, išvežtuosius, kalinius, žuvusius už Lietuvos laisvę. Bažnyčiose pagerbiame mūsų mirusius ir žuvusius pamaldomis ir pamokslais. Mūsų maldose ir darbuose visada tebūna gyva Lietuva!

(Cituojama iš P.D. straipsnio „Baisieji tremtiniai“.)

Jėzaus pasakyti žodžiai „Aš atėjau įžiebtį žemėje ugnies“ nepaseno. Jie tebegyvi, tebesvarbūs ir šiandien. Toji Kristaus įžiebtoji ugnis plykstelėjo ir tebešviečia visokiomis progomis, įvairiais būdais. Ji buvo žiebiama apaštalų ir pranašų žodžiais, atsiskyrėlių, pasišventėlių, kankinių, išpažinėjų nuostabiais valios, ryžto, jėgos ir neapsakomos drąsos pavyzdžiais. Šitoji ugnis, tarsi negestanti šiaurės pašvaistė, švietė daugeliui, kurie tūnojo stabmeldystės tamsioje, aistrų paimnioje, dejavimo godumo varžtuose. Iš pradžių toji tikėjimo ugnis ir visos puses sklidė iš paties Jėzaus lūpų. Paskui iš Jo pasekėjų, iš pačios įsteigtosios Visuotinės Bažnyčios ir iš kiekvieno tikrojo jos nario, kurio gyvenimas liudijo Kristų. Tą didžiąją tikėjimo ugnį, Kristui įžengus į dangų, palikta saugoti ir plėsti Marijai, kad Ji padėtų jai pasiekti visus žemės pakraščius. Lygiai kaip meniškausi dailininkų kūriniai su kiekvienu amžium gauna savo varasas, savitą aiškinimą, taip ir mes savo maldose, pokalbiuose su Kristumi ar Marija sudedame savuosius vargus, nūdienos lūkesčius ir savo godas.

Vos tik pražūsus Antrajam pasauliniam karui, Apaštalų Sostas lietuvių dvasiniams reikalingas

(Nukelta į 4 psl.)

Laiškas Antanui Vaičiulaičiui į Anapus

JURGIS JANKUS

Mielas Antanai,

Atrodo, kad labai neseniai, nors ir nebegalėčiau net spėti prieš kiek metų, kartą pasakei, kad vienmečiai ir gal net vyriausi iš rašytojų likom tik trys: Jurgis Gliuda, Tu ir aš. Dabar judu su Gliuda jau tenai. Aš dar palikau. Judu, matyti, šiuose džiaugsmų kalneliuose ir ašarų pakalnėse savo jau būsite padarę, ko gera net ir su kaupu, o man dar turbūt reikia ką nors padaryti. Bet ką? Nei pats galiu sugalvoti, nei pasakyti yra kam.

Su Jurgiu Gliuda buvom kaip ir nepažįstami: teko susitikti tik vieną kartą, o mudu, nors ir niekada negyvenom arti vienas kito, rišo bendrumo jausmas. Iš mano pusės tas jausmas nekito nuo pat Vakaro sargo namely. Ne sykį susitikęs jaučiausi, lyg būtumėm buvę kartu auginti. Iš tikrųjų anomis Kauno dienomis, rodos, tebuvom susitikę tik vieną kartą, kai nunešiau pareiškimą, kad noriu būti priimtas į „Satrijos“ korporaciją. Antrą kartą susitikom jau čia, kai Leonardas Andriekus nudangino mane į Jaimaicą (New York'e) nakvynėn po Tavo stogą. Teisybė, tada tas stogas buvo jau nebe Tavo vieno, jau buvotė susiradę vienas kitą su Joana ir spėjė susiristi visam gyvenimui. Po to smagaus pabuvimo Jūsų pastogėje ir gražaus pabendravimo Darbininko literatūros vakare, rodos, akis akin niekur nebuvom susitikę ligi to laiko, kai atsikviečiau į vieno rašytojo vakarą Rochester'je (NY). Jau rengdamasis kviešti, žinojau, kad nemėgsti viešai rodytis. Tą žinojau ne aš vienas. Kažin kas patarė ne laiko negaišinti, vis tiek iš to kvietimo nieko neišeis. O pakviečiau, ir išėjo. Atvykęs ir pats juokavai, kad važiuoti nesirengėi, kol Joana nestumtelėjo. Sakei, kad pasakiusi: „Kol kviečia, tai ir eik“. Iš tadykščių šnekų supratau, jog nenorėjai vykti ne todėl, kad Rochester'io lietuvių telkinėlis Tavo vertei būtų buvęs per mažas, bet kad apskritai neturėjai nei įgimto, nei įsigyto noro save kam rodyti. Užteko, kad iš Tavo išėjus žodis čia pat nenusmego, bet niekieno nestumiamas pats ėjo per žmones ir pats sugebėjo jiems rodytis.

Kai atvykai, nesijautėm menkai tepažįstami. Juk šiaip ar taip bent raštu, nors ir gana retu, palaikėm ryšį per Aidus. Buvai pasakęs, kad bent kartą per metus Aidams ką parašytum. Aš nebuvau toks darbštus (gal net ir toks darbingas), tai atsirado ir daugiau laiškų. Dėl vieno atvejo tai ir šiandien raustu. Nebežinau

po kelinto laiškučio parašei, kad Aidams būtinai ko nors lauki. Jeigu jau ne ko trumpo, tai nors ištraukos iš didesnio rašinio. Žinau, kad tarp ilgų darbo valandų duonai, kasdieninių šeimos rūpesčių ir noro dar ką nors parašyti didelių laiko spragų nebuvo like, bet kad nebebūtų like laiko ką nors iš didesnių rašinių pačiam parinkti, tai netikiu; nušunčiau visą didesnį rašinį su pastaba, kad ištrauką pats pasirinktum, lyg būtum duoną valges vien iš patogaus redaktoriaus darbo, lyg ir Tau nebūtų reikėję duoną pelnytis iš kur kitur. Bet Tu radai ir laiko ir kantrybės parinkti, kas būtų tikė Aidams. Ne tik parinkai, ne tik jam savo vardą sugalvojai, bet ir visą rankraštį labai tvarkingą gražinai. Net ir mažiausio priekaišto nepriėgei. Atrodė, lyg taip ir būtų reikėję. Veliau net ir ištraukai Tavo duotą vardu pasinaudojau. Kai po ne mažai metų tą rašinį jau visą į knygą dėjau, jam palikau tada Tavo duotą „Duobių“ vardą.

O, kad tada atvykai į Rochester'į turbūt nebuvai nepatenkintas. Bent taip neatrodė. Pabuvai tarp naujų, nematytų žmonių, atveži jiems literatūrinį saldainiuką „Vyskupo tėva“ ir pluoštą kitų idomybių, pamatei, kaip būrelis žmonių godžiai gaudė Tavo labai ramiai sakomus rinkinius žodžius. Tik išvykdamas kiek nustebinau, kai vietoje greito lėktuvo rinkaisi autobusą. Sakei, kad autobusus arčiau širdies: pamatai pro šalį prabėgantį kraštą, apie savo reikalus krutantčius žmones ir gali daug kur stabtelėti. Tą sykį pakeliui dar norėjai užsukti pas Scranton'e, Pensylvanijoje, istrigusį Antaną Kučą.

Atrodo, kad ta pora dienų Rochester'je ir bus mudu dar artiau suvedusi. Po to, kada tik pasitaikydavo būti Washington'e ar kur netoliese, visada traukdavo užsukti į Tavo pastogę. Iš tų užsukimų ir man buvo didelė nauda: įvesdinai mane į daugelį Washington'o dėmesio vertų vietų. Ir „Amerikos balsas“, ir Kongreso biblioteka, ir mūsų pasiuntinybė ir didžiosios meno galerijos ir dar daug kas mano akimis atsivėrė tik per Tave, o Kennedy centras net Tavo pirštus piniginių įkišo. Atsimeni, vieną tokią gana pilkšvą rytmetį nuvažiuavom pasidžiūrėti to centro. Sukom, sukom aplinkui, niekur jokios vietelės kumelei pastatyti. Prie paties Kenedžio yra, jau ir eilutė stovi, bet parašyta, kad čia statyti draudžiama. Tu ir sakei: „Ogi statyk. Jeigu kiti stato, kodėl tu negalėtum“. Pastačiau. Kai po centro pasidairė išėjom, radom ant lango „pasveikinimą“. Ne tik mes vieni, tokie pat pasveikinimai buvo prikabinoti visai eilutei. Net nepėjau apsidairyti, kai lapelį pagavai ir įsikšai kišenėn. Prašiau, kad nors parodytum. Neparodėi, tai ir šiandien nežinau, kiek už jį tau tebesu skolingas.

Tik besidairydamas kartu su Tavim po Washington'o įtymybes ir klausydamas Tavo taiklių pastabų, supratau, kodėl labiau mėgį žeme riedantį autobusą, negu

Antanui Vaičiulaičiui šių metų birželio 23 dieną būtų sukakę 90 metų. Rašytojas gimė 1906 m. birželio 23 d. Didžiųjų Šėvių kaime, Vilkaviškio apskrityje. Mirė 1992 m. liepos 23 d. Bethesda, Maryland.

Vytauto Mazelio nuotrauka

greitą padangėmis neriantį lėktuvą. Todėl, kad buvai mūsų šventos žemės vaikas. Neniekinau savo molžemio. Džiaugeisi viskuo, kas iš jo dygė. Mėgai viską matyti iš arti, viską paliesti. Jeigu ne ranka, tai nors akimis. Viskuo pasidžiaugti iš arti. Atsimenu, kaip džiaugeisi Tavo paties prie namo sodinta sedulele, pirmą kartą pražydusia rausvais žiedais. Dabar ji jau išlėkė į tikrą medį, į sedulą, nebe sedulelę. Klausydamas Tavo taiklių, neretai netikėtų, pastabų apie pastatus, žmones, paveikslus, visada negalėjau atsikratyti jausmo, kad iš tos pastabos čia pat gali išaugti visa vaičiulaitiška istorija. Iš tikrųjų gal tuo metu Tavo vaizduotėje jos ir buvo, tik liko neužrašytos ir niekas jų nebeužrašys, ir niekas jomis nebeapsidžiaug. Šnekoje visada buvai labai taupaus žodžio, o mąklindamasis po miestą nebuvai nei padėklo, nei popieriaus, kur Tavo žodis būtų galėjęs išsikleisti.

Kai mano Almis įsikūrė Washington'o pašonėje, Tavo pastogę pradėjau užsukinėti bent jau kartą per metus. Jaukūs, bent žeme riedantį autobusą, negu

Jokių ypatingų teorijų neluks tendavom, jokių planų, pasaulio kultūrą aukštyn kojom apverčiančių, nekurdavom, bet toji susitikimų valanda kita nubėgdavo net pati nežinodama kur. Gal ir gerai, nes jeigu yra laikas šnekėti, turi būti laikas ir tas šnekas užmiršti. Dar žinau, kad šnekojoms ir apie save, ir apie tai, kas dar vyksta čia, ir apie tai, kas tenai ką tik išlaisvėjusiam krašte, net ir apie tai, kad kai kas jau skuba, bėga laisvėjancio krašto dar kartą užkariauti. Tu daugiau ką žinojai negu aš, ir daug geriau, bet niekada tam daug žodžių neskyrei, abu juk tikėjom, kad ir Lietuvos žmonės turi nemenkesnes galvas ir be čionykščių viską „išmanančių“ pasišovelį iš lengva išlukštens kaip, kur ir kas ką vertesnio yra padarę ar sukūrę.

O tų paprastų šnekelių nepri-trūkdavo net ir tada, kai Tave pradėjo gulti gailestio nepažįstancios ligos ir kai jau tik Joana tegalėdavo pasakyti, kada galėčiau užbėgti ir kiek pabūti. Dėl užbėgimo kitaip negalėjo ne būti, bet dėl pabuvimo juk ne visada išeidavo pagal jos užbrėžimą: kaip beisibegantį pasi-

šnekėjimą nutraukė vidury sakinio, taip lyg ugnis jau būtų pradėjusi nama sjaubti. Ypač kad į galą šnekos ir Tau, ir man pradėdavo ateiti tokios mintys, kad, rodos, kažin kas atsitiks, jeigu išsiskirsim ju nepasake. Tais atvejais net nepajusdavom, kaip Joanos pasakytas laikas padvigubėdavo, gal net patraukdavo į patrigubėjimą. Bet ir Joana suprato: niekada tu nusikaltum neprikisui. Gal ir jai kiek pašvie-sėdavo, kai pamatydavo Tave lyg ir iš ligos išsilkūštenantį.

Mane, Antanai, visada ypač ža-vedavo, kai Tavo mintis susto-davo prie savųjų: prie Joanos, dukteru ir vaikaitių. Šeima, kaip reto vyro, buvo viso Tavo buvimo šerdis. Džiugu būdavo klausyti, kai į viduri šnekos lyg ir niekur išsokdavo kas nors iš šeimos, ypač kuris (ar kuri) nors iš vai-kaičių. Net trumpomis lais-kuose, beveik visada rašytuose ant didžiųjų tapetų meistrų atvi-rukų, surašydavai pačias naujausias žinias apie vaikaitius. Buvai estetas. Mokejai džiaugtis gražiu žodžiu, gražiu žmogų darbu. Joana sako, kad mokejai grožėtis

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Birželio gedulas ir Tremtinių Motina • A.a. Antano Vaičiulaičio 90-ajam gimtadieniui • Antano Vaičiulaičio „Gluosnių daina“ • Algirdo Landsbergio „Idioto pasakos“ premjera Panevėžyje • Tautvidos Marcinkevičiūtės eilėraščiai • Lietuvių operos 40 metų veiklos kraitis

Antanas Vaičiulaitis

Gluosnių daina

I

Vėtrės pakilo ir gaudia miškai, o medžių tankmėje, tarp eglių ir alksnių, dainuoja mūsų broliai mišliniai.

Po gluosniams sustoję, vieną vakarą jų šaukimo klausė du žmonės, kai dangus buvo raudonas ir ilgesingas.

Jisai tarė:

— Būki sveika, Danute. Aš jau einu, kur skamba girių balsai.

Ji atsakė:

— Keliauki, Mindaugai, ir augokli mus.

Paskui ji nedrąsiai sukūždėjo:

— Ir sugrįžkit visi. O mudu toki laimingi būsim.

— Sugrįžti. Visi mes sugrįžime, — kalbėjo jisai, tūlindamas į liūdną vakarą gaisrą.

Tada jis pasilenkė ir pabučiavo ją. Jis jautė, koki švelnus buvo jos skruostai ir kaip bangčiai jos širdis dūktelėjo, ir kokia gera ir brangi jį jam buvo.

Škandžiai jo krūtinė suvaitėjo. Betgi jis atsislėpė ramus, paspaudė jos ranką ir nuėjo į sėmbrėkštus, į tenai, kur audrotyje oš raudono miškai.

Danutė žiūrėjo, kaip jisai nyksta tamsėje ir naktėje. Neramūs žioklės sodo medžiai, ir jos siela buvo liūdna. Jos dvasia dejoj ir šaukėsi nuteistancio žmogaus.

Kol dar buvo regėti atsilieję jo stumuo, jįsai tylėjo, lyg vildamosi, kad jisai dar atsituks, sugrįš ir pasakys jai vieną žodį, gražiausią iš visų, toki gražų, kokio dar jokiam lietuviui nėra prataręs, — ir taip gera, taip šilta jai būtų su tuo meile žodžiu šungti atgal per savo namų slenktį.

Mindaugas nusteisuko ir išnyko rūkose ir tamsėje.

Tada jos širdis sukaudo, kaip dar niekada nebuvo sapnų. Danutė prisiglaudė prie gluosnių ir galilai pravrėjo.

Niekas čia jos negirdėjo naktėje ir vėjose, — nei tėvai, nei broliai ir nei tenai, kuris nuėjo į žaliąsias girias.

II

Dienos lėkė greitos, lyg sparnus turėtų. Iš miškų užsukdavo vyrai, bet Mindaugo tarp jų nebuvo. Pravažiundavo grobuony svertiniai, neldami šurpą ir išbraudami žmones iš jų sodybų.

Danutė jau ir šolė vejai po gluosniais prastovėjo, belaukdam. O jįsai vis nesiėjo, kad jai gerą žodį pasakytų ir kad jįsai galėtų dar sykį, tegul jau pasakytini, švelni ir jo akis ir prisiglausti prie jo peties.

Ji išnubėjo sau vieną, žiūrėdama į miškų: — Kaip gera man būtų, jeigu dar ji pamatytų. Nebūtų tada man taip sunku ir liūdna, jeigu mane jau veštų į šiaurę ir į mirtį.

Ji tyrinėdavo tamsę, ir kartais jai regėdavo, kad iš prieblandų štai išsineria jįsai, aukštis ir atlieks. Antai jįsai artėja, toks didelis, visa galva prašiklęs iš rūkų, ir nuo jo padvelkia tokia maloni šiluma, tokia geras atumas. Jįsai šypsoi, ir taip saldus jai širdyje, — ir taip švelnus.

Danutė dar labiau įsistei ir sėmbrėkštus ir tiesiai rankas, lyg pasitikdama, lyg trokšdama apkabinti naktį, didelę ir juodą, — sykį su tuo, kuris, tylus kaip migla, artėja prie tėviškės gluosnių.

Suklinka išsigaudo paukštis, ir jįsai krūptelė: nieko tenai nėra ir niekas ir jįsai neina. Aplinkui vien tamsi naktis ir gėla.

Ir medžiai neramūs ošia.

III

Taip prabėgo vasara ir ruduo.

Vieną vakarą, kai Danutė stovėjo, laukdama po gluosniais, lengva ir puri naktis pirmoji sniegi, ir sutirpo jos plaukuose.

Atėjo žiema. Balti aplinkui spindėjo laukai, ir žila stūksėjo tolimoji Medinės giria. Paskui kilo pūgos, ir nuo spiegių klevai ir joravai vaitojo, kaip žmonės.

Nuo langu prapūtusi ledo gurguliai, Danutė žiūrėdavo į naktį ir į pusnį. Staugdami, laukdavo gaudėsi vėjai, dideli ir galingi.

Jai vaidenos: su tais vėjais pūgoje kaukė žmonės. Kaukė jie lyg vilkai, tūkstanciniai ir tūkstanciniai. Vieni jie buvo šaurės ir kruvini, o jų balsas buvo toks klisus, kad net kaulų smegenis gėlė.

Danutė viena sau kūždėjo:

— Rodosi, kad vieno žemėje nieko nėra ir nieko negirdėti, kaip tik tas balsas jų reikšmas audroje ir šaltyje.

Jįsai dar labiau įsilausdavo. Auro, toli, kaip kad giliai po ledu vanduo čiaurėna, — padidėjusi balsai atsilieks, toki silpni ir nuteisti vilkų rujan, bet vis tiek gyvi ir tikri. Ji

Teksturo Vokietis iliustracija Man pasakojimui to paties pavadinimo knygoje „Gluosnių daina. Paskaita: 1996 m. Lietuvos enciklopedijos leidimas, 1996 m.“

žino: tai dainuoja mūsų broliai. Jie dainuoja savo žemę ir auksos žvaigždę, pavasarį ir linksmą artoją savo dirvų vagoje.

Priguldusi prie drėgnų langu staktų, ji dar akyliau įsiklausė. Tenai skyrėsi vienas balsas, mielas ir brangus, gražesnis už kitus. Ji suprato, kad tą žiemos naktį, anoj tolybėj Mindaugas dainavo jai, savo mergaitėi ir savo žemei. Jįsai žinojo, kad čia buvo meilės, lūkesčio ir visokios auksos daina savo šalies ir savo žmonėms.

Kada ji taip klausėsi ir kada jos sieloje buvo taip švelnu ir tvirta, atsiliepė jai mama, iš miegų budama:

— Gultum, dukrele, berymėjus lange. Kas gali pasakyti, — gal tuojau visai neturėsim kur gulvės priglausti.

Danutė regėjo motinos sielą. Mergaitėi plėtėsi širdis. Ji, žilagalvė, čia gimė, maža begijo ir vaikus išaugino — ir štai, pakirsdusi naktis, dūseja iš rūpestio, ar jos neitars iš šio tėviškės molio, į kurią jai Dievas pasodino ir kur, kaip obelis, įsikankio.

— Miegok, mamytė, — Danutė guodė savo motulę. — Gal nieko piktos mums nateistika.

— O tu žiburi užgesintum. Dar atsivilkis koks šuo.

Duktė užpūtė spingsulę ir tarė:

— Aš dar pasiklausysiu, mamytė.

— O ką tuojan girdi, vaikelė?

— Man vis dingojas, kad per pūgą kažkas šaukia ir dainuoja. Gal tai jie dainuoja.

Motina ilgai klausėsi, kol atsidūsėjo ir prabilo:

— Niekas ten nedaunoja, dukrele. Tik vėjai staigia aplink asparas.

Danutė klausėsi ir girdėjo: pūgoje dainavo jos broliai. Dūgės miškų vyrai ten šaukė.

Taip besiklausiant, pro ją, nei balti debesėliai, akriejo mieles svajonės. Ji regėjo vasaras ir šienapūtę, ir tą liepos mėnesio naktį, tokią šiltą ir šiedų kvėpavimo pilną, kada garšiai dobiluoze šaukė griežlė ir kada joravai grįždami iš gegužinės, sustoję po anais beriais. Tai tenai juodu pirmą kartą pasibūtiavo ir sakėsi niekada, o niekada nesiskiria. Ir tada žemėje buvo taip gera, ir platu, ir laisva.

Jai dar vaidenos, kad per vasaros laukus atlygiuotų, jie, šaukūs vyrai, o per pievas ir miškus, kaip kokios vandens vilnia, atliūliuotų jų daina. Tie skardūs žodžiai šaukė: artyn ir artyn į viliojo tokiu nenugaldomu ilgesiu, kad, rodos, pakilsi ir nueisi į jų aidai. Ji tartum girdėjo, kad kažkas jai kučia, nedrąsiai dūgėna prie pat langu ir vis nenutilsta.

Danutė pakėlė galvą, budama iš savo sapnų: lauke iš tikrųjų beldėsi ir jįsai varduo.

Ji pasuko ir klausėsi. Aiškūs buvo girdėti balsas pro vėją ir naktų tamsybę.

Mergaitė sudrebėjo iš dūgėnos. Ji pažino žodžius, daugelį kartų girdėjus anų vasarų dienomis, kada liepos žydėjo ir, apsunkusios nuo žiedų, bitės ramiai dūgė namo.

O balsas kartojė:

— Danute, Danute, ašai sugrįžau į tavę.

Priemėnį ji atliko duris ir pravrėjo, prisiglaudusi prie Mindaugo, tyli ir laiminga. Taip gera ir graudu buvo jai.

Kai perleisė namų slenkstį ir susėdė prie senelių židinio, Danutė kalbėjo:

— Aš tavę laukiau dieną ir naktį. Po mūsų gluosniams aš prastovėjau duobę, lyg toji dainų mergaitė. Gluosniai, mano medžiai, dainavo — ir tau.

Atsakė jai Mindaugas:

— Giliu tankmėje ir savo žygiuose ašai tavę regėdavau ir sapne sapnavau. Guldamas

Laiškas
Antanui
Vaičiulaičiui
i Anapųs

(Atkelta iš 1 pal.)

ir moterų grožiu, bet mano atminty tobešviečia pati Tavo grožėjimosi viršūnė, kai mane pažindinau su savo gražiausiais dvy-nukėmis vaikaitėmis.

Negaliu nė dabar praeiti pro Tavo pastogę. Kai tik nuleikiu pasikieiminti pas Almį, visada pats svarbiausias reikšmas yra užskuti pas Tave. Neperdedu. Nors ir be kitų ankymo žinau, kad Tave ten nebėra, bet man vis tiek tobesi. Tie patys kambariai, tie patys Tavo surankioti paveikslai, toje patioje vietoje tebestovi Tavo pamėgtieji kėdė, kurion ir aš ne sykį prisėdavau, tose patiose vietose, tebera sukrautos tavo skačtomos knygos.

Sukasi galvoje vaizdas, kad ką tik akaitėi, užvertėi, pakilai ir išėjai į kitą kambarį gal ko pasitiktinti, gal kitą knygą atsinešti ir tučiuojau sugrįžti su kokiu žviežiu žodžiu, gavavai pasirengusių nuokiti nuo lūpų.

Po Tave nebe vieną kartą buvau Tavo pastogėje ir visada tas pats. Paprašau sūnus pavėžinti, nuleikiu, ir grįžtu lyg būčiau su Tavim vėl pasikalbėjęs. Ir ne aš vienas tą jautiu. Joana irgi jautia tą patį. Ji nušėla į kapines, aplanko Tavo kapą, sumels gėlių, bet Tave ten negađa. Tu tebesi namie. Tebeplazdi kiekviename kampely, net ir kieme, ypač kai jis pasakėta žieduose. Tu tebesi kartu su ja ir jį su tavimi.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

1993 metais gegužės mėnesio ketvirtą dieną į savo užrašų sąsiuvinį įrašė tik dvi eilutes:

Ką mes padėsim tarp tavęs ir mirties? Aš ateisiu, kai tu paklaus mane vardu.

Antanas Vaičiulaitis skaito savo kūrybą „Šatrijos“ meno draugijos jam suruoštame pagerbime ir autoriniame recitalyje 1972 m. lapkričio 18 d. Jaunimo centre, Čikagoje.

Algimanto Kezo nuotrauka

Ir atsitiko lygiai taip, kaip užrašai. Kodėl užrašai, net ir Joana nežino. Vieną liepos vakarą pasijutai negerai. Joana tuoj norėjo vežti į ligoninę, bet pats tikėjai, kad ir taip praeis. Kai apie vidurnaktį nepagrėję, nuvažiuot. Daktarai pervers per visokius tyrimus, bet nieko nerado. Į rytą ir pats prašviesėjai. Visi sunkumai nušlyvo. Visiškai laisvai atsikvėpei, juokauti pradėjai. Tuo tarpu jėga jauna, tikrai daili moteris ir smagiai pasakė: „Well, Antanas, I am your nurse for today and I will take real good care of you!“ Ištiesė ranką ir Tu jai šypodamasis ištiesei, ir tai buvo tas akimirksnis, kai jis Tave vardu pašaukė. Subego daktarai, pasitelkė mašinas, bet ką jie begalėjo padaryti, kai Jis Tave jau buvo pasiūkaukęs.

O Jurgis Bradūnas tą rytą sapne Tave matė einantį per nuostabiai sužydusią lanką. Tik Tu per

suvežusią lanką ne briste briudai, bet plaukei net nepaliesdamas tų daugybės žiedų. Ir Jurgui dar pasakė: „Tik tu pažiūrėk, kaip čia gražu!“

Rytą Bradūnas nuėjė į „Amerikos balsą“ nespėjo net savo sapno pasakyti. Vos pravėrė duris, bendradarbiai pranešė, kad buvęs ilgametis „Amerikos balso“ Lietuvos skyriaus darbininkas Vaičiulaitis išėjo amžinyn. Tada Bradūnas suvokė, kad ir pats jį matė į tenai išeinantį.

Ne vienas man sako, kad šiemet švento Jono išvakarėse Tau būtų suėję 90 metų. Tu „būtų buvę“ aš negaliu suimti. Man švento Jono išvakarėse būsi devyniasdešimt, o dar po dešimties, ir apskrito šimto, nes man tebesi gyvas ir būsi gyvas, kol bus gyvas Tavo parašytas žodis.

Ne vienas man sako, kad šiemet švento Jono išvakarėse Tau būtų suėję 90 metų. Tu „būtų buvę“ aš negaliu suimti. Man švento Jono išvakarėse būsi devyniasdešimt, o dar po dešimties, ir apskrito šimto, nes man tebesi gyvas ir būsi gyvas, kol bus gyvas Tavo parašytas žodis.

Žinau, kad nei rankos Tau nepašausiu, nei Tave apkabinti begalėsiu, bet žinau, kad visad būsi kartu. Ne tik su manim, ne tik su Joana, ne tik su savo visu atžalynu, bet su visais, kuriems lietuviškas žodis yra pati gyvybė.

Iš savo pastogės išleisdamas, ne kartą sakei, kad neužmirėsiu parašyti laišką „Tik ilgai“ sakydavai. Nežinau, ar kada Tavo draugišką prašymą esu kaip reikiant išpildęs, bet dabar pasilauk. Parašiau ir jaučiu, kad tas laiškas ne tik galėjo, bet ir turėjo būti keleropiui ilgesnis. Ir atleisk, kad nebuvo. Toks jau esu.

Tikrai nuoširdiai,

Jurgis

Redford, Michigan
1996 m. birželio 14 d.

pabučiavusi tą šalin nukreiptą galvą, kad ji liautųsi kentėjus. Ji būtų puolusi, prie jo prisiglaudusi ir pasakiusi, tūkstancius sykį pabylojusi, kaip labai ji mylinti. Ji spautė į jo sielą išpausų savo žodžius, kad jįsai, nusiakęs į dauses kraštą, juos padėtų prie Dievulio kojų su pastaru savo mirties šaukamu ir su visa mūsų žemės aima.

Jos širdis vaitojo. Bet pro savo raudą jį jautė anas dvi geležinės akis, kurios, jei tik būtų galėjusios, kiauurai būtų įsigrūžusios į jos sielą ir į jos mintis. Ir kai Danutė taip aimanavo, kažkur toli suskambo balsas. Ji prikando žadą ir klausėsi. Buvo tai ne vienas, bet tūkstanciniai balsų, kurie jai dainavo:

— Mes esame tavo žmonės, tavo žemė ir tavo siela. Mes esame ir giria, ir pieva, ir tėviškės gluosniai, ir tavo senoliai. Tu išverki ir ateiki į mus. Tu ateiki į tenai, kur dainuoja tavo broliai mišliniai.

Ji nulenė galvą, lyg iš artiau žiūrėtų į žuvusiųjų kūnus. Paskui ji užsimerkė, nieko nematydama.

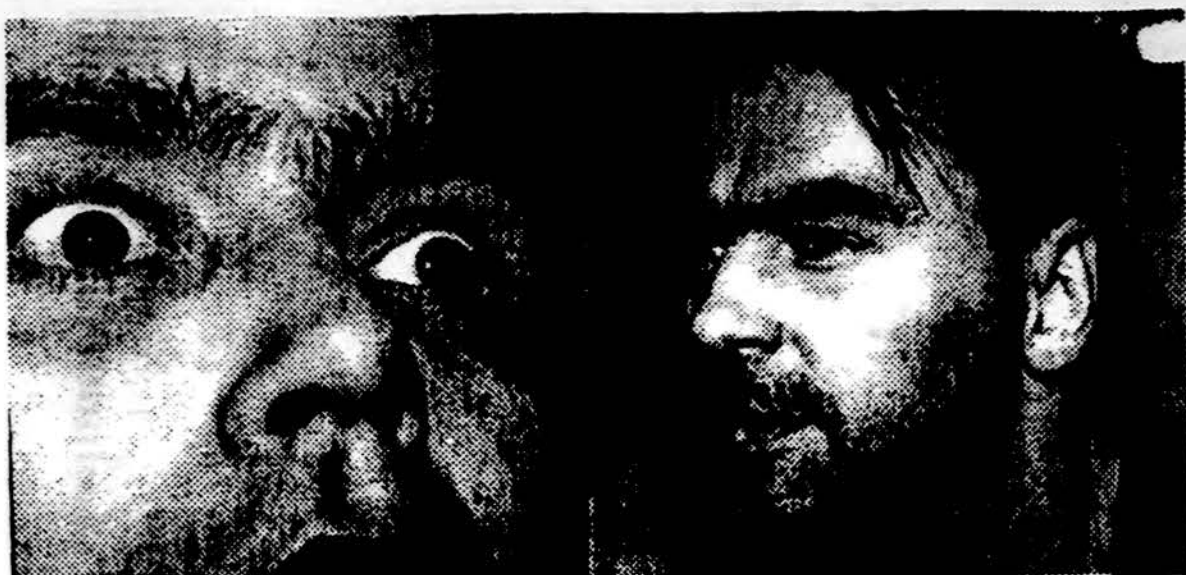
Danutė meldėsi už jų vėles.

Kada ji, taip meladamosi, stovėjo, lyg ir pasivaideno jai: štai jie pakyla iš savo kraujų klanu, jauni ir stiprūs, paima ją už rankų ir vedasi ją per pievas ir laukus, baltais mūsų šalies vieškeliais. Jie vedasi į linksmi ir drąsūs, o aplinkui plevėna gaivūs vėjai, ir kiekviena gėlė, ir kiekvienas paukštis taip dailiai žydi ir dainuoja. Dainuoja ir jie, tik jų balsas negirdėti, nes jis keliasi taip aukštai, už tu debesų klajūnų, ir gieda prie Dievo sosto, — ir štai galop Jisai palenkia savo ausį ir išgirsta jų giesmės žodžius.

Neatmerkusi akių, Danutė apsisuko ir nuėjo, su saviu nusinešdama tą jauną ir gražų jo veidą, su kažkokio neišsakymo skundo gėla perkreiptą į šalį. Ji pasuko į vieškelį, ir jai dingojos, kad, pakilę, ją lydi vyrai, gaivūs ir drąsūs, ir kad jų kraujas aravi gyvas ir kaskart galingsnis. Ji praėjo tėviškės namus ir pasiekė Medinės girią, kur jai ošė pušys ir atžolai.

Ji išgirdo dainos balsus, — tos dainos, kurios ji su ilgesiu klausėsi po tėviškės gluosniais.

Kantri ir pasiduodama savo daliai, Danutė nulenė galvą ir žengė į tenai, kur girių ūkmeje jai šaukė dainavo jos broliai mišliniai.

Algirdo Landsbergio „Idioto pasakos” premjera Panevėžyje

Virsuje puslapis, kairėje – Mykolas (Vidmantas Fijalkauskas)

Dešinėje – Rogožinas (Robertas Zimblys)

Greta, viršuje kairėje ir dešinėje – Nastasja Filipovna (Eglė Koriznaitė)

Kairėje, žemiau – Aglaja Ivanovna (Ligita Kondrotaitė)

Apačioje puslapis – Tockis (Albinas Keleris)

S. Katinas nuotraukos

Balandžio 6 dieną Juozo Miltinio dramos teatre, Panevėžyje, įvyko niujorkiečio Algirdo Landsbergio pjesės „Idioto pasaka” parašyto Fiodoro Dostojevskio romano *Idiotas* motyvais, premjera. Dviejų dalių spektaklio trukmė – dvi su puse valandos. Spektaklį režisavo teatro meno vadovas Saulius Varnas. Scenografe ir kostiumų autorė – I. Nirod (Ukraina). Sceninis judesys – L. Dabuzinskaitės. Spektaklyje panaudota 20-ojo amžiaus kompozitorių muzika. Vaidino penki aktoriai: Vidmantas Fijalkauskas (kunigaikštis Levas Nikolajevičius Mykolas), Robertas Zimblys (Parfionas Semionovičius Rogožinas), Eglė Koriznaitė (Nastasja Filipovna Baraskova), Ligita Kondrotaitė (Aglaja Ivanovna Japantina), Albinas Keleris (Afanasijus Ivanovičius Tockis).

„Idioto pasakos” premjeros programinėse pastabose rašoma:

Susidomėjimas Fiodoro Dostojevskio kūryba yra padidėjęs šiandien kaip ir 19-20 amžių sandūroje. Tai paaiškinti galėtume įkaltusia, įtempta mūsų žemiškojo

gyvenimo atmosfera; visokiausių – ir dvasinių – kataklizmų kresiamas pasaulis, rodos, kaip niekada anksčiau susiduria su rašytojo liestomis temomis. Ypačingai su viena svarbiausių – orientacija į ateitį, džiaugsmingu „pasaulio pavasario” laukimu, svajone apie „naują”, pasikeitusį žmogų.

Be galo sunku teatrine kalba interpretuoti bet kurį didžiojo romanisto kūrinį, nes juose „...veikia ne tiek žmonių charakteriai, kiek aistrų simboliai” (O. Dymovas). Sunku romaną sutalpinti dramoje, nors pats rašytojas niekada skeptiškai nevertino tokių pastangų. Jis tikėjo teatru – scenoje gimę personažai mūsų jausmus veikia ypatingu būdu, kitaip, negu skaitant knygą. Kad aktorius – psichologas perteiktų veikėjo charakterį, jis turi senti iš viso romano dvasios, o ne sukurti siauriose inscenizacijos rėmuose. Tam reikia apsigyventi Dostojevskio idėjų pasaulyje, kuriame herojai ne suvaidinami, o išskendami. „Gyventi Dostojevskiu – reiškia būti apsemtam kraujo” (L. Leonidovas).

Daugelio teoretikų nuomone, Dostojevskis labiau negu bet kuris kitas rašytojas „reikalauja” režisūrinio teatro, t. y. vieningo, nuoseklaus praktinio sceninio sprendimo prasmės ir charakterių atžvilgiu, kuriant užbaigtą estetinę visumą.

Dar prieš premjerą spektaklio režisierius, Juozo Miltinio dramos teatro vadovas Saulius Varnas taip kalbėjo:

„[Tai] užaštrintai suestetizuotas, turintis labai ryškią išorinę formą, dekoratyvus spektaklis. Jis turėtų patraukti įvairaus meninio skonio ir išprusimo žiūrovą, nes gali būti suvokiamas keliais lygiais: pradedant intriguojančiais meilės trikampio žaidimais, baigiant žmogžudžio kelio į nuskaidrėjimą metamorfozėmis.

Pjesė mane patraukė dviejų poliariškų pradų – dieviškojo ir šėtoniškojo – priešpastatymu. Man atrodo, šiandien kaip niekad svarbu išsiaiškinti, ką pažinimas reiškia materialiam ir ką dvasiniam lygmeny. Tai netalpinami žodines formules dalykai: savo

IN MEMORIAM K. J.

Natūralus atsiskyrimas, – ne irimas, bet vien rimas
Nuo tyrinėtajam (kaip skruostams dera
Šios žemės žymės, kaip ten apibrėžti),
nes ten pati esu nurimus,
Pavargus nuo akiračio platus ir i lovytę
guldomai taip gera
Pačiai sau būt ir motina, ir jos dukra.

Sapnuok harmoniją, nors nežinau, kaip ji atrodo,
Turbūt gražu, privalo būt gražu,
Maždaug taip pat kaip rūmai, ne griuvėsiai, – Rodo,
Kurios tikrovėje regėsi, nepavertus miru.

Ir uždara, ir atvira tartum tvirtovė, –
Nelygu – kas ten veržias – prieštai ar draugai
Pasamones sapnuos, (na štai, narcizai stovi
Vazelėje ant stalo), ir vyriškis rūko, pavargai
Klausytis! „Poetry” dar neskaityta, bet jau vysta
žvilgsnyje švarbiau.

Pabėgusi, atsidėjusi: berniukas su riedučiais
Kavinę čiūžinėja, rodos, ką tik žiūrėję
saulę, o dabar perkūnija,
Kurį girdėj, atsukus nugarą lyg vėl hoks dučė
I valdžią niogintusi.

Viešpatie, bet ką daryt su ja?
Kazys Janušas vakar mirė, tai – kas kas svarbiau.

Dar lyja. Po mirties, Kazy, ar Tu užgądi
Tenai gyvybės kvapą, ne tuos kinkius dažus,
Kuriais taip atsargiai naujagimio
pėdas paliečiam – žodis
Tera ribotas instrumentas ir todėl – dužus,

Nes su pretenzijom (mėra, oikumeną, mene,
Užvertą visatos, jei tik žaidi žodžiu,
Netapdamas juo pats, (šalia prisėdo žmonės, mini
Kažka), bet užsiverus tartum kriauklę, tegirdžiu

Kaip dainkšt ne jų įrankiai, tačiau sekundės,
Sukaustytos ciferblate, praigusios lig pasimatymo
su savimi, –

Avantiūristiškai ryžtingi, ir gerai, kad tu,
žaltų, sugunde
Tą pirmą obuolį nureikė... Aha, jau praregėt
imil!

„Dunhill”, Menthol. Ir žiebtuvėlio krematoriumas,
Tik Kas – cėmė. Vis vien juk viskas virsta pelenais:
Kažkas ne taip: iš karto neišnėro rimdą, –
nors nenorim mes,
Kad Hitler Jugend’as ir su mumis – kaip su anais...

Nors ir prailgo man minutės, bet jų reikia,
Kad, varstydamos tas neregimas duris,
Besidalindamos tą pačią duonos riešę,
Nelauktumėm, kol jas kas kitas pradarys.

SILENTIUM

O rašomoji mašinėlė – (hoks dabar turėtų
išmirti žodis!) – beasmėnė, – nes priklauso dvim
Rašytojams, kurie nevirsta vienu, lyg pro rėtį
Pabirdami skirtingom kryptimis. Avims

To nesuprast – trūksta proto proteino
Kraujažolėi, kuri be kraujo, – taigi ne žvėris
Už groty. (Ir fortepijonas ligi išprotėjimo
Kartoja si-bemo!, vertiau negročiu, – dar žėris

Silentiūm. Kad netrukdytų, kol ant miesto nenukrito
Aušra tikrovėje ištarti: – Labas rytas!

spektakliu sufleruoją apie įmanomą dvasinį prisikėlimą. Finale skambantis chorale kaip tik ir skelbia Rogožiną įvykusį apsemtumą – per kančią, sukre-timumą... Niekada neorientuotų į pilnas žiūrovų sales – at pati esu vienas iš žiūrovų ir ta prasme galiu nuspręsti, kas šiandien yra idomu ir ką labai svarbu pa-sakyti. Be to, Dostojevskis yra tas autorius, kurį mes visi pažįstam nuo mokyklos suolo ir kurio

knygose surašytos mintys aktu-alios jau antra šimtmeti...
Po premjeros spektaklį recen-zavusi kritikė Regina Orakauskienė gerai vertino aktorius, bet buvo ne visai patenkinta pjesės režistūra:

„[Premjera] turėjo įvykti kovo mėnesį, tačiau nenumatyti ne-sklaidumai, o gal pati lemtis iš-rikiavo viską kitaip... Bet kuriuo

ORANŽINIS MITAS

Morkūnas – pusė lito, ant prekystalio, tad jį ar morką
Renki, hoks skirtumas, nes gal gi tesvarbu
Tiktai, ko tau prireiks dabar, pamerkus
Popiergalius i Vazą, gerbiamasis kunigaikšti, – juk
abu labu;

Primulės, balerinos prima, greit iš boilerinės
Garais vanduo paviręs, pats užsiliepanos,
Druska susicukruos, iš Metropolitjos, iš vakarinės
Sugrįš Vilkolakis, nebepramigęs nei dienos,

Kad tik morka nevirstų, nes juk ir sta,
Tik ir sta viskas, tuo pačiu metu
Pavirsdamas dangoraiziu ir greitkeliu,
tad tirštą
Tyrelę tau iš morkos paverčiu mitu.

1996.5.3

DEVOER

Virtuvėje Adomas pasirodo nuogut nuogutėlis:
Brzdėjai, priekaištauja, lovoj – dejavai,
Man arabus pūtei, kad sėdė i valtele,
Išplauksim i Šveicariją... Sakau jam: de-vo-er,*

Brangiausias mano, ropėtis teks i karstą
Juk kiekvienam iš mūsų atskirai,
Nenoriu nuobodžių sapnų, kurie apkarsta,
Jai nemiegi Tu, o tą patį, ką ir aš, darai.

Netarini radio, tačiau transliacija padarėta
Taip pat turėtų būti priimta
Ir valandos nepripažįstus Komendanto,
Pakanhamai rimta ši priežastis, per daug rimta.

Tačiau netrukus i Broadway’aus Avenue
Su Patacku ir vėl išlėksim – po velniui!

* Devoer – pašaukimas (pranc.)

LOTOFAGAI

Loto lotos lotofagai gal sukryžminam epagas
Apvaigins Archipelagai galgi ims ir išsigas

Raganos jau kelia puotą bet per daug man nuobodu
Mik dukrele išsūpuota ir toliau gyvenk už du

1996.6.7

DEODATA

Klaupiuos prieš moteris, bet niekados – prieš vyrus –
Dėl brutalios jėgos, kurią tik silpnumu
Vadintiau dėl šlykščių karų, išėjusi i tyrus
Kur tiek skėrių, kad žaist su jais imu,

Pamirksi, jog urzgia mano pilvas tuščias,
Jau reikalaujamas Aukos, – visas greit surenkas
Ant Bendro Stalo, bet ne aš, o – Tu čia,
Nes jau Šventovėj nusiplaunu aš rankas,

Kad vieną jų ištikimai – priklausai ant keturių –,
Paduot galėčiau Moteriai – Ji pašaukė Mane,
(Iškentus tiek...) Bet Žmogui duotos rankos dvi –
tad kelia
Tegul nuo žemės Vyras jau mane!

A. Landsbergis

IDIOTO PASAKA

taip pat turi būti ne gilemi už tos linijos plotį – Sauhui Varnui labai rūpi dekoratyvumas. Jis – „griežtos formos”, griežtų konstrukcijų, iš anksto apskaičiuotųėjimų, be menkiausio plyšelio improvizacijai šalininkas.
Pesak paties režisieriaus Sauliaus Varno, „Idioto pasaka” yra „užaštrintai suestetizuotas” spektaklis, kainavęs, kaip jau (Nukelta i 4 psl.)

Vytautas Šeštauskas-Gulbinas

Iš ciklo „Egzistencija“, 1994

Vytauto Šeštausko-Gulbino, fotomenininko iš Kauno, darbų paroda vyksta Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Čikagoje, iki šių metų birželio 30 dienos.

Algirdo Landsbergio „Idioto pasakos“ premjera Panevėžyje

(Atkelta iš 3 psl.)

įprasta, daugiau nei bet kurio kito šiam teatre dirbusio režisieriaus „nekalbu apie režisieriaus aktorius, kurių spektakliai surenka pilnas žiūrovų sales). Jis ne viena jūsų patraukė gražiais, prašmatniais kostiumais, puikiais judo akimom, jei neklystu, atplukdyti tiesiai iš Emyratų, dekoracijoms. Visu tuo, ko gal daugelis pasilgsta gyvenime, tampa pamišęs vis vargingesniu.

Daugelį jūsų patraukė aktorius, vaidinantis „Idioto pasakojė“. [...] Prisipažinsiu, kad žaviuosi dauguma Juozo Miltinio dramų teatro aktorių: jų gabumais, talentingumu. Nežavi tik vergiškas nuolankumas, kuriuo daugelis taip pat pasižymi. Čia neanalizuojau galimybių, kaip realizuoti ką tik paminėtas Dievo dovanas, nes žarlia galima įpūsti taip pat, kaip ir užgesinti vos vieną kitą lašeliu vandens. Vos penkis menesius padirbusi teatre, negaliu atsikratyti tarkovskiško įvaizdžio: teberusenančių, vis vandeniu apsluktomų žarijų (negėsta, bjaurybės!) būreliai plaukioja ne itin švaraus pusku bilio paviršiuje... Valdininkai, biurokratinė rutina, itin nekuriška teatro aplinka taip „gesina“ aktorius. Ir ne vien juos.

Šiam spektakliui – „Idioto pasakojė“ – tai aktorius tvarkantį kanciją netgi priklauso. Galbūt nėra cinikiškai kalbėti, jis galbūt patys taip pat galvojo, kad pamatėte kunigaikščio Myškino (aktoriaus Vidmantas Fijalkauskas) akis, išgirdote liūdną, bet viltingą Aglajos (aktoriaus Lina Kondrataitė) balsą, stovėję prie pasirodžius skaudžiai ir laisvai giedančiam ciniškam Jockui (nepaguodžiamam liūdnam aktorius Albinas Keleris), koketiškai nuoskauda slepiančiam Nastasjui (aktoriaus Egle Konžanaitė) agresyvia depresija absojuojančiam Rogozinui (aktoriaus Robertas Zimblys).

Visas penketukas laiko siūlyti, nors grožiai sukonstruotam režisūriniam sumanymui realizuoti labiau pritiktų robotai ar kokios šiuolaikiškos kalbančios mašinos, nei paprasti gyvi mirtingi aktoriai.

Saulius Varnas kūrė, kaip dažnai mėgsta patys kurti, „inter ties teatre“. Ne man vienai lengva suvokti šios sąvokos prasmę. Kokiu būdu įmanoma išsugauti spektaklį atėmiant kartais, jei teatras reiškia „čia ir dabar“? Šioje vietoje labai priimtina prisiminti Orson'o Wello žodžius: „Kiek vienoje netiesybų pasakojime yra tikras“.

Paziūrėję spektaklį, neišvengiamai savęs paklausite: „Ar iš tikrųjų save suvokiame tokius, kokie esame?“ Šiaip ar taip, esame dvi vieno žmogaus pusės – baltoji ir juodoji. Kaip ir Myškinas su Rogozinu.

Matyt, tai ir turėjo galvoje Saulius Varnas, kalbedamas apie dviejų pradų – šėtoniškojo ir dieviškojo – susidūrimą spektaklyje. Tik ne visada skambūs žodžiai nuskamba taip, kaip mes norėtume. Aš patikėsiu tik tuo, kuris pats yra nuejęs ilgą kantių kelią į dvasios nuskaidymą, yra išsivalęs nuo puikiybės (visose religijose vadinamos didžiąja nuodėme), nuo perdoto tik savęs ir savo darbų aukšto vertinimo. Patikėsiu tik tuo, kuris kalbedamas apie aukštąsias materijas pats nekrenta žemiškų kvailysčių“.

(Panevėžio balsas, 1996 m.)

O paskutinis žodis galbūt priklauso Algirdo Landsbergio „Idioto pasakos“ premjeros Panevėžyje jaunai žiūrovei, šitaip rašusiai viename laiške:

„[Auktorius] sveikintinas su tikru triumfu. Tai buvo puiku, nepakartojama, fantastiška! Žinoma, įžvalgi auktorius ar režisieriaus akis galbūt už ko nors ir užkliūtų, tačiau patikėkite visiškai nieko neišmanančiai, bet labai teatre mylinčiai žiūrovei – spektaklis pavyko!“

Saulius Varnas toks režisierius, kad labai sunku plika akimi įžvelgti jo įnašą į spektaklio eskizmą, bet galiu galvą gulditi už tai, kad aktorai atliko milžinišką darbą. Kunigaikščio Myškino vaidmens atlikėjas – aktorius Vidmantas Fijalkauskas – publika įsimylėjo akimirksniu. Labai gali būti, kad šis vaidmuo lems labai reikšmingą posūkį jo karjeroje. O ir visi kiti, man atrodo, buvo tokie, kokiais norėjosi juos matyti. Scenoje dvi su puse valandos virė tokios aistros, kad žiūrovai sėdėjo tarytum elektros šoka patyre. Galbūt tą lemė ir prie visko prisidėjęs natūralus pačių aktorių jaudulys.

Labai daug ką davė scena; jos ypatinga padėtis žiūrovų atžvilgiu, jos dydis ir atmosfera, artumo išpuolis. Tamsaus aksomo drapiruotos, juodvarnių iškamšos, blyški mėnėsiena, dūmų uždanga, baltų žvakių liepsnos, tikroviški garso efektai... Išpuolis nepakartojamas, bet vis tiek visa tai tebuvo tik fonu herojų emocijoms.

Nepaisant to, kad buvo šv. Velykų išvakarės ir prieš šventes

miestas visiškai ištuštėjo, susirinko pilnutėlė sale labai solidžių žiūrovų. Nuostabu, kad atėjo daug šaunaus jaunimo, paauglių, nes Velykoms į namus iš kitų miestų sugrįžo studentai. Tad plovimai buvo ištisies audringi!

Išpučių tiek daug, kad net nežinau, ką dar paminėti (nes pasakoti visko tikrai neįmanoma). Na, žinoma, dar tai, jog visiems buvo beprotiškai gaila, kad auktorius nebuvo drauge patirti ta draugiška, kūrybiška šiluma, kuri tądien tvyrojo teatre jo deka“.

Sveikiname ir mes mūsų dramaturgą, rašytoją, o taipgi ir nepakeičiamą *Draugo* bendradarbį Algirdą Landsbergį jo pjėsens premjeros proga!

Šiemetinio Lietuvos operos spektaklio – K. V. Banaičio „Jūratė ir Kastytis“ programos viršelis, sukurtas Ados Sutkuvienės. Priešais jį – skulptūra „Skrydis į erdves“, Kauno Muzikinio teatro dovana mūsų Operai.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

tvarkyti paskiria delegatą kaunaininką Feliksą Kapočių, kuris pirmąjį savo raštą į tikinčiuosius išleido tokiu pavadinimu: „Tremtinių Motina, melskis už mus“. Kaip Lietuvai tiko tas vardas, kurio neturime nei litaniuose pažymėto, nei plačiau maldose minimo. Juk užkaltause vagonuose į Sibiro platybes anuomet riedėjo dešimtys tūkstančių motinų, vaikų, senelių, jaunimo. Tremtinių motina. Dar niekas pasaulyje šitaip Marijos nėra pavadinęs. Tik tai lietuviai, pirmieji ryžęsi sulaukt pagalbos iš Motinos, galinčios sumažinti kančias, galinčios išvesti iš bet kokios – dvasinės ekonominės, politinės – vergijos. Ji kartu mūsų visų Motina, nes argi mes visi nesame tremtiniai. Tiek Amžinosios tėvynės, tiek ir gimtosios žemės atžvilgiu. Juk mūsų tikra žemiškoji Tėvynė tenai, „kur bėga Šešupė, kur Nemunas teka...“, „kur motiutė užlingavo raudomis mane, į krūtinę skausmą savo liejo nežinia...“ Dangiškoji Motina Marija pati, kantriai praleidusi tiek metų svetimam krašte, puikiai pažįsta tremtinio dalia.

Todėl ir šiandien, kai lietuviai negali nei ramiai ir sutartinai duonos kiek reikia užsiauginti, kai svietimos ir nedoros savosios rankos kaisioja pagalius į tautos vežimo ratus, iš visos širdies prašykim: tremtinių Motina, melskis už mus, kurie dar esam įstrigę pusiaukeleje – nepasiekę nei žemiškosios, nei Amžinosios tėvynės. Mes, išblaškyti po penkis žemynus, Nemuno krašto vaikai, dar neužmirę nei prie Arkikos išplautų savųjų brolių ir seserų kaulų, žuvusių ir sušalusiu taigose ir tundrose, dar nūnai tebeklaidžiojančių savanosose ir didmiesčių skersgatviuose, visų vienišųjų vardu prašom: nusikraustytum, vienišųjų ir apleistųjų Motina, neužmiršk savo vaikų, kurie šaukiasi Tavo pagalbos... Tačiau ar vien tik to šiandien reikia? Tarsi pragaro jėgainės neigiamos srovės per

tiek metų įelektrinti, skaldyti ir bauginti, kiršinti ir persekioti, daugelis praradom ištikimybės jausmą šeimai, dorai, vyresniesiems, gimtajai žemei, kalbai ir tradicijoms. Tad uolios ir ištikimos Motina, melskis už mus, kad ne tik čia ir Lietuvoje, bet ir visam pasauly neirtų šeimos, kad išnyktų narkomanai, kad susitaisytų pasimetę, susipykę, kad grįžtų pas savo paliktas žmonas vyrai, kur išgriuve šeimos židiniai, kur kampuose taip nyku ir šalta, kur sielvarto ir nevilties prisigėrusios sienos...

Daug kur mūsų jaunimo sielose užauja tuštuma. Prisišpyrę vaikomės naujovių, vengiam darbo, pareigos, žavimės blizgučiais, o bijome paklusnumo, mokomės atmetinai. Šitaip kasdien tampa kupina lėksto džiaugsmo, trumpų malonumų, beribio jausmingumo ir nedoros tvaiko. Jaunimo globėja, melskis už mus! Melskis, kad mūsų jaunimas ir vaikai grįžtų į pareigos ir supratingumo kelią, kad jie būtų verti mūsų didvyrių ir Tavo vardu, Marija, pavadintos šalies vardo!

Kai Europos viduryje taip neseniai tarsi svastikos ir raudonosios penkiakampės laikais vėl pradėjo dygti koncentracijos stovyklos, o net kai kuriuose Europos kraštuose, Afrikos dykumose ir Azijos saulės iškeptuose plotuose iš bado miršta tūkstantai ir milijonai vaikų bei suaugusių, didžiųjų dangiškų ir žemiškų lobių išdininke, melskis už mus.

Štai Amžinojo miesto gatvėje minios plūsta į Šv. Petro baziliką. Ištiesus ranką, nuo senatvės ir ligų sunykusi žilaplaukė, akla senutė iš dangištūkstantinio praeivių srauto negauna net šimto lyru. Gailestingumo Motina, išmelsk iš savo Sūnaus mums visiems malonės, kad suminkštėtų žmonių širdys. Kad mes mielai, spėriai ir džiugiai pasidalintume, kuo turime, su stokojančiu, su vargančiu. Dosnioji Motina, išmelsk mums jautrumo, kad nepraeitume nė pro vieną, kuris laukia mūsų pagalbos.

Kiek prisitvenkę daugelio širdyje keršto, kunkuliuojančios nelyginant vulkanas tulžies. Kiek purvino kloakų vandens taškoma kasdien į kitus. Kaip mažai jautrumo ir dėmesio ligotam, vienišam, nusidejusiam! Mūsų širdžių ir Tėvynės Karalienė, melskis, kad mes nebūtume vienas kitam surambėję, sudiržę, atšiaurūs...

Koks nepastovus ir permainingas mūsų amžius. Kokia ta trapi taika ir tariamoji ramybė. Juk užtenka kokios planetai ar kometai brūkšteletį savo uodega mūsų motulę žemę, pakanka kur nors sprogti atominė elektrinė, neatsargiai ar sąmoningai paspausti slaptojo ginklo užkoduotą mygtuką ar pakišti slapta sandėly dagtį, būtume išstumti iš savo orbitos, išlektume į orą ar būtų užkreista nuodais visa žemė. Dabarties ir ateities Motina, išprašius milijonus pasauliui ir mūsų tautai ne vieną stebuklą, išmelsk iš dangiškojo Sūnaus malonių, kad daugiau ateityje nebūtume tryptami nei kaustyti, nei kerzavų batų, kad nebūtų ant mūsų galvų sprogdoma sviedinių. Dangun paimtoji, iš visų moterų įrinktoji, padėk mums patiemis išbristi iš dvasinio tingulio, išgyti iš sielos vėžio, pasigydyti nuo melo, apkalbos, pagiežos ir nesantaikos maro... Padėki, Brangioji, nes viską pas Dievą gali...

Kun. Kazimieras J. Ambrasas

Lietuviškų studijų savaitėje Dainavoje bus diskutuojamos ir kai kurios JAV LB socialinių reikalų bei ryšių su Lietuvos organizacijomis. Pirmadienį, birželio 24 d., 4 val. p.p., Socialinių reikalų tarybos pirm. Birutė Jasaitienė ir tarvbos

Lietuvių operai Čikagoje 40 metų

Lietuvių operos užsienyje keturiasdešimt metų veiklos kraitį liudija operų spektaklių ir koncertų programų viršeliai. Juos kūrė dailininkai: Vladas Vijeikis, Vytautas O. Virkau, a.a. Algirdas Kuraskas, Jurgis Daugvila, Ada Korsakaitė-Sutkuvienė.

narė Rita Šakenienė referuos LB narių bei naujausių lietuvių imigrantų bendravimo bei jų socialinius klausimus. Koreferentas yra JAV Tarybos narys J. Ardys, moderatorius – Tarybos prezidento pirm. dr. Z. Brinkis.

Trečiadienį, birželio 26 d., 4 val. p.p. Liūda Rugienienė ir Juozas Ardyas kalbės apie JAV LB ryšį su Lietuvos Seimu ir abiejų bendrą darbo komisiją. Diskusijoje dalyvaus dr. Zigmantas Brinkis, dr. Vytautas Bieliauskas ir dr. Petras Kisieliūnas.